

Nadia OBROCEA
(Universitatea de Vest din
Timi oara)

Terminologia religioas românesc : antonimia

Abstract: Referencing the fundamental opposition between “good” and “evil” at work in the field of religion, this paper aims to describe the impact of this opposition on religious terminology. From this perspective, we will analyse the main antonymic relations established between Romanian religious terms.

Keywords: *antonymy, concept, opposition, religion, terminology*

Rezumat: Pornind de la opozi ia dintre bine i r u – fundamental în domeniul religiei – lucrarea de fa î i propune s analizeze reverbera iile acestei opozi ii în terminologia religioas româneasc . Interpretarea vizeaz i modul în care aceste opozi ii se reflect în limbajul religios.

Cuvinte-cheie: *antonimie, concept, opozi ie, religie, terminologie*

Introducere

Pentru terminologia religioas , conceptul de opozi ie reprezint o particularitate important , dat fiind c , la un nivel profund, religia vizeaz un soi de dualism – fapt care, în planul cercet rii, legitimeaz abordarea termenilor religio i din perspectiva antonimiei.

Trebuie men ionat de la început faptul c , în contextul terminologiei religioase, antonimia trebuie privit , într-o prim instan , ca un concept logic i ontologic, iar nu ca o no iune lexical i semantic . De altfel, acest aspect referitor la criteriul de analiz a antonimelor în general a provocat numeroase controverse, ceea ce a avut ca rezultat dificultatea abord rii antonimiei – fapt subliniat de Constan a Ciocârlie, într-o lucrare în care antonimia este investigat prin prism contrastiv , *Antonimia, structur lexico-semantic i stilistic*¹: „Credem c planul logic i, în bun m sur , cel ontologic asigur antonimiei tr s tura de component universal a limbajului, în timp ce planul structural semantic, i, în bun m sur , cel psihologic îi vor imprima caracterul de rela ie semantic specific fiec rei limbi naturale. Din acest statut dublu, dar mai ales complex, fiindc cele patru planuri nu func ioneaz independent, ci simultan i intercondi ionat, rezult dificultatea abord rii antonimiei, varietatea punctelor de vedere în cercetarea actual i chiar relativa r mâneri în urm a acestor studii fa de cele similare referitoare la polisemie, sinonimie, omonimie”².

În studiul *Antonimele: încercare de defnire i de clasificare*³, Maria Iliescu, realizând o scurt istorie critic a conceptului de antonimie, subliniaz , în acord cu ceilal i speciali ti preocupa i de această chestiune, faptul c nu exist o defini ie unanim acceptat pentru antonimie, dificultatea definirii antonimelor decurgând din îns i natura acestora, ele exprimând rela ii de ordin conceptual i logic situate exclusiv pe planul semantismului⁴.

În lucrarea de fa , vom investiga o serie de concepte opuse, func ionale în domeniul religiei, instituind un traiect interpretativ axat pe ocuren a acestor concepte în primele trei capitole din *Întâia carte a lui Moise* sau *Facerea*. Astfel, pe lâng caracterul descriptiv pe care-l de ine, miza acestei lucr ri este aceea de a urm ri modul

¹ Constan a Ciocârlie, *Antonimia, structur lexico-semantic i stilistic* , Timi oara, Augusta, 1998.

² *Ibidem*, p. 61-62.

³ Maria Iliescu, *Antonimele: încercare de defnire i de clasificare*, în *Probleme de lingvistic general* , vol. II, Bucure ti, Editura Academiei, 1977, p. 39-53.

⁴ *Ibidem*, p. 39.

în care concepțiile la care ne referim sunt conturate în domeniul religiei, prin intermediul textului biblic – fapt revelator pentru profilul lor ulterior din cadrul imaginarului creștin ortodox.

Pornind de la constatarea lui Richard Sîrbu că „antonomia, spre deosebire de sinonimie, polisemie și omonimie, „nu este determinat atât de regulile de desemnare ale unei limbi concrete, cât mai cu seamă de caracterul obiectelor denumite”⁵, vom analiza anumite opoziții de tip antonimic din cadrul terminologiei religioase românești, într-un demers de cercetare instituit dinspre concept înspre termen.

O opoziție semnificativă în domeniul religiei sau despre pomul cunoștinței binelui și răului

Componenta opoziției dintre «bine» și «rău», conceptul de «bine» este vehiculat în *Facerea*, într-o primă instanță în contextul în care Dumnezeu își raportează propriile acte privind crearea lumii la ideea de bine, în acest sens elementele creației fiind considerate de Dumnezeu bune.

În aceeași ordine a argumentației trebuie subliniat faptul că unul dintre atributele morale ale lui Dumnezeu este bunătatea, El fiind „Binele suprem”⁶ sau „bunătatea suprabună sau supremă”⁷, așa cum El este și iubirea în sine sau iubirea absolută, aceste două atribute, strâns relaționate, indicând modul de manifestare a lui Dumnezeu față de om și lume.

Geneza acestei lumi este plasată, în acest fel, prin Dumnezeu – Binele absolut –, sub semnul binelui: „Pentru că bunul și preabunul Dumnezeu nu s-a mulțumit cu contemplarea lui proprie, ci prin mulțimea bunătății Sale a binevoit să facă ceva care să primească binefacerile Sale și să se împărtășească din bunătatea Lui, aduce de la neexistență la existență și creează universul, atât pe cele nevăzute, cât și pe cele văzute de om, care este alcătuit din elemente văzute și nevăzute”⁸.

Reînsemnarea în continuare a conceptelor de «bine» și «bun», redate prin intermediul termenilor religioși *bine* și *bun*, în textul biblic al *Facerii*: „și a văzut Dumnezeu că este *bun* lumina, și a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric.” (Facerea 1, 4); „A făcut Dumnezeu terriș și a despărțit Dumnezeu apele cele de sub terrie de apele cele de deasupra terriei. Terriș a numit-o Dumnezeu cer. și a văzut Dumnezeu că este *bine*.” (Facerea 1, 7-8); „și s-au adunat apele cele de sub cer la locurile lor și s-a arătat uscatul. Uscatul l-a numit Dumnezeu pământ, iar adunarea apelor a numit-o mări. și a văzut Dumnezeu că este *bine*.” (Facerea 1, 9-10); „Pământul a dat din sine verdeață: iarbă, care face sămânță, după felul și după asemănarea ei, și pomi roditori, cu sămânță, după fel, pe pământ. și a văzut Dumnezeu că este *bine*.” (Facerea 1, 12); „A făcut Dumnezeu cei doi luminători mari: luminătorul cel mai mare pentru cărmuirea zilei și luminătorul cel mai mic pentru cărmuirea nopții, și stelele. și l-a pus Dumnezeu pe terriș cerului, ca să lumineze pământul. Să cărmuiască ziua și noaptea și să despărteze lumina de întuneric. și a văzut Dumnezeu că este *bine*.” (Facerea 1, 16-18); „A făcut Dumnezeu animalele cele mari din ape și toate ființele vii, care mișună în ape, unde ele se prădesc după felul lor, și toate păsările înaripate după felul lor. și a văzut Dumnezeu că este *bine*.” (Facerea 1, 21); „A făcut Dumnezeu fiarele sălbatice după felul lor, și animalele domestice după felul lor, și toate târâtoarele pământului după felul lor. și a văzut Dumnezeu că este *bine*.” (Facerea 1, 25); „și a privit Dumnezeu toate cățelele făcute și iată erau *bune* foarte.” (Facerea 1, 31); „și a zis Domnul Dumnezeu: «Nu este *bine* să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el.»” (Facerea 2, 18).

Opoziția dintre «bine» și «rău» – opoziție de natură logică – apare în mod explicit în *Facerea*, prin apariția efectivă a conceptului de rău, atunci când sunt prezentați pomii din mijlocul grădinii raiului, precum și în momentul în care Dumnezeu îi poruncește lui Adam să nu mănânce din acești pomi: „și a făcut Domnul Dumnezeu sărșar din pământ tot soiul de pomi, plămădit la vedere și cu roade bune de mâncat; iar în mijlocul raiului era pomul *vieii* și pomul cunoștinței *binelui și răului*.” (Facerea 2, 9); „A dat apoi Domnul Dumnezeu lui Adam poruncă și a zis: Din toți pomii din rai poți să mănânci. Iar din pomul cunoștinței *binelui și răului* să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei *muri* negrit!” (Facerea 2, 16-17).

⁵ Richard Sîrbu, *Antonimia lexicală în limba română*, Timișoara, Facla, 1977, p. 72.

⁶ *Îndrumări misionare*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986, p. 103.

⁷ *Ibidem*, p. 103.

⁸ Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*. Traducere de pr. D. Fecioru, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1943, p. 79.

Textul biblic indică faptul că prin pcatul original se instituie o categorie epistemologică fundamentală pentru om, precum și un fel de dialectic funcțional în logica umană. Menționăm că r-ul – asimilat logic prin cderă în pcat – nu este, în acest context, un concept implicit, el fiind redat în textul biblic, în mod evident, prin termenul *ru*. „R-ul din lume nu este opera lui Dumnezeu, ci a ființelor raționale (mai întâi a diavolului și apoi a omului), care au pcatuit și prin aceasta s-au abținut de la izvorul binelui. De aceea, r-ul este, în primul rând, de ordin moral. R-ul fizic (durerile fizice și moartea) nu sunt decât o consecință a r-ului moral. Sfinții Părinți spun că r-ul nu are ființă, întrucât nu este creat de Dumnezeu, iar ființele au numai cele create de Dumnezeu. R-ul nu este entitate, ci numai o lipsă a binelui. Nu este legat ființial de o realitate și nu face parte integrantă dintr-o creatură. El constă în îndepărtarea r-ului de la bine”⁹.

Părintele Dumitru Stăniloae referindu-se, în *Teologia Dogmatică Ortodoxă*¹⁰, la punctele de vedere ale Sfinților Părinți referitoare la pomul cunoștinței binelui și r-ului, menționează că în concepția Sfântului Maxim Mărturisitorul, pomul cunoștinței binelui și r-ului înseamnă zidirea lumii văzute, care, contemplant duhovnicește, trimite la cunoștința binelui, iar luat trupește, trimite la cunoștința r-ului; Sfântul Grigorie Palama a susținut că pomul cunoștinței binelui și r-ului este simțirea lumii sensibile; și pentru Grigorie de Nyssa, pomul vieții este cunoștința prin care omul se dezvoltă în bine, iar pomul cunoștinței binelui și r-ului este cunoștința prin care omul ia r-ul drept bine¹¹.

Aristotel, în *Organon*¹², marcând dialectica dintre *contrarietate* (în care terțiul nu este exclus) și *contradicție* (în care terțiul este exclus) și referindu-se la raportul dintre genul și speciile noțiunilor, menționează că raporturile de contrarietate ale speciilor față de gen sunt de trei tipuri și că „este necesar ca, în toate cazurile, contrarii să apară în același gen, ori la genuri contrare, ori să fie ei înșiși genuri. Albul și negrul apar în același gen, care este culoarea; justiția și in justiția la genuri contrare, pentru prima, virtutea, și pentru a doua, viciul; pe când binele și r-ul nu apar în unor genuri, ci sunt însele genuri pentru altceva”¹³.

Opoziția dintre «bine» și «r», precum și opoziția dintre «bun» și «r» sunt determinate, astfel, din concepte contrare, în care terțiul nu este exclus, în termenii lui Aristotel, aceste opoziții fiind incluse în categoria antonimelor propriu-zise de către John Lyons, deoarece ele presupun o implicație unilaterală. Precizăm că, analizând opoziția dintre «bun» și «r», Richard Sîrbu o subsumează „antonimelor care denumesc anumite însușiri ale fenomenelor concepute ca fiind contrare numai la un nivel superior de abstractizare”¹⁴.

Pentru domeniul religiei, revelator ni se pare faptul că în măsura în care luăm în considerare noțiunile de «bine» și de «r» – concepute la modul absolut –, distincția dintre Binele absolut sau Dumnezeu și r-ul absolut ori diavolul se instituie ca fiind una contradictorie, în care funcționează principiul *tertium non datur*.

Menționăm, de asemenea, că în cercetarea de tip semasiologică a lui Marin Bucă și Ivan Evseev, opoziția dintre «bine» și «r» a fost inclusă în zona categoriilor etice, estetice și filozofice, iar opoziția dintre «bun» și «r» este încadrată în categoria trăsăturilor de caracter și comportament.

Reverberațiile conceptuale ale opoziției dintre «bine» și «r»

Trebuie subliniat faptul că opoziția primară dintre «bine» și «r» iradiază conceptual în domeniul religiei, determinând numeroase opoziții care această opoziție le este intrinsecă. Din această serie, vom aborda două opoziții care apar în mod explicit sau implicit în cele trei capitole ale *Facerii* supuse investigației.

Opoziția dintre «via» și «moarte» – o opoziție de tip ontologic – apare în textul biblic – în mod implicit – în contextul în care Dumnezeu îi poruncește lui Adam să nu mănânce din pomul cunoștinței binelui și r-ului. Pomul cunoștinței binelui și r-ului este, în fond, pomul morții, pomul prin care omul, nerespectând cuvântul lui Dumnezeu, își însușește moartea. Reînem în continuare modul în care se formează această opoziție în textul biblic: „și a făcut Domnul Dumnezeu sărărie din pământ tot soiul de pomi, plânturi și la vedere și cu

⁹ *Ibidem*, p. 144-145.

¹⁰ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1978.

¹¹ *Ibidem*, p. 465-472.

¹² Aristotel, *Organon. Categoriile*. Traducere, studiu introductiv și note de Mircea Florian, București, Editura Științifică, 1957.

¹³ *Ibidem*, p. 183.

¹⁴ Richard Sîrbu, *op. cit.*, p. 74.

roade bune de mâncat; iar în mijlocul raiului era pomul *vie ii* i pomul cuno tin ei *binelui* i *r ului*.” (Facerea 2, 9); „A dat apoi Domnul Dumnezeu lui Adam porunc i a zis: Din to i pomii din rai po i s m nânci. Iar din pomul cuno tin ei *binelui* i *r ului* s nu m nânci, c ci, în ziua în care vei mânca din el, vei *muri* negre it!” (Facerea 2, 16-17); „Numai din rodul pomului celui din mijlocul raiului ne-a zis Dumnezeu: «S nu mânca i din el, nici s v atinge i de el, ca s nu *muri i!*» Atunci arpele a zis c tre femeie: «Nu, nu ve i *muri!* Dar Dumnezeu tie c în ziua în care ve i mânca din el vi se vor deschide ochii i ve i fi ca Dumnezeu, cunoscând *binele* i *r ul*». De aceea femeia, socotind c rodul pomului este *bun* de mâncat i pl cut ochilor la vedere i vrednic de dorit, pentru c d tiin , a luat din el i a mâncat i a dat b rbatului s u i a mâncat i el.” (Facerea 3, 3-6); „ i a zis Domnul Dumnezeu: «Iat Adam s-a f cut ca unul dintre Noi, cunoscând *binele* i *r ul*. i acum nu cumva s - i întind mâna i s ia roade din pomul *vie ii*, s m nânce i s *tr iasc* în veci!...»” (Facerea 3, 22).

La modul general, opozi ia dintre «via » i «moarte» a fost pe larg analizat de speciali ti, aceasta fiind, conform Luciei Wald, bazat , în mod nespecific, pe un concept durativ i pe un concept momentan, opozi ia propriu-zis stabilindu-se, în fond, între «na tere» i «moarte», polii liniei reprezentate de conceptul intermediar de «via »¹⁵. Totu i, trebuie s preciz m c această opozi ie este considerat de c tre Richard Sîrbu o opozi ie antonimic propriu-zis care poate fi explicat prin raportarea sa la un plan de referin mai general: „Dup p reea noastr , contextul lingvistic pune în eviden clar faptul c , în cazul perechii *via -moarte*, avem a face cu o opozi ie antonimic propriu-zis care poate fi explicat prin raportarea termenilor opozabili la un plan de referin mai general, i anume la «*modul de existen a materiei*». În această interpretare, *via* a apare ca o form de existen a materiei, caracterizat prin *prezen a procesului biologic*, iar *moarta* – ca form de existen a materiei, caracterizat prin absen a procesului biologic. Din acest punct de vedere, «*via a*» nu poate fi considerat o no iune intermediar , fiindc *via a* nu începe în momentul na terii cuiva, ci din momentul apari iei ei pe p mânt. [...] Cât despre cuvintele *na tere-moarte*, acestea marcheaz dou momente: o etap de *început* i una de *sfâr it* din *via a* omului i corespund no iunilor ce reprezint polii extremi ai unei serii logice ai c ror termeni reprezint diferite etape din *via a* omului: *na terea* – *copil ria* – *adolescen a* – *maturitatea* – *b trâne ea* – *moarta*. [...] În context îns cuvintele *moarte - via* apar în opozi ie nemijlocit nu numai atunci când acestea exprim formele opuse de existen a materiei. Opozi ia antonimic se p streaz i atunci când, de exemplu, cuvântul *via* se refer la existen , ca proces biologic durativ, iar *moarte* – la momentul final al *vie ii*, în opozi ie fiind puse pe prim plan, astfel, însu iri neomogene (un concept durativ i un concept momentan)”¹⁶. Pentru opozi ia marcat prin intermediul conceptelor «moarte» i «*via* », func ional la nivelul religiei, ni se pare deosebit de sugestiv acest comentariu. În plus, trebuie s men ion m, pe de o parte, faptul c , raportându-ne la momentul cre rii acestei lumi, conceptul de «na tere» nu poate fi luat în considerare, iar, pe de alt parte, în domeniul religiei este func ional i o alt opozi ie, i anume aceea între «moarte» i «înviere».

O alt opozi ie care este introdus , în mod implicit, în textul biblic este aceea dintre «rai» i «iad». Conceptul de «iad» nu figureaz în mod efectiv în textul religios supus investiga iei, dar el este adiacent conceptului de «moarte». P catul originar a avut drept consecin principal scoaterea omului din *rai* de c tre Dumnezeu, existând posibilitatea redobândirii *raiului* dup moarte, printr-o *via* conform cu legea lui Dumnezeu. Aceast opozi ie, de natur contradictorie în religia ortodox , care nu admite existen a purgatorului, con ine, pe de o parte, conceptul referitor la locul unde au tr it Adam i Eva înainte de c derea în p cat i unde se duc, dup moarte, sufletele oamenilor f r p cat, i, pe de alt parte, conceptul privitor la locul în care se duc sufletele oamenilor p c to i, dup moarte. Reproducem mai jos paragrafele în care apare conceptul de «rai», redat prin termenul *rai*: „ i a f cut Domnul Dumnezeu s r sar din p mânt tot soiul de pomi, pl cu i la vedere i cu roade bune de mâncat; iar în mijlocul *raiului* era pomul *vie ii* i pomul cuno tin ei *binelui* i *r ului*.” (Facerea 2, 9); „ i din Eden ie ea un râu, care uda *raiul*, iar de acolo se împ r ea în patru bra e. (Facerea 2, 10); „A dat apoi Domnul Dumnezeu lui Adam porunc i a zis: Din to i pomii din *rai* po i s m nânci. Iar din pomul cuno tin ei *binelui* i *r ului* s nu m nânci, c ci, în ziua în care vei mânca din el, vei *muri* negre it!” (Facerea 2, 16-17); „ arpele îns era cel mai i ret dintre toate fiarele de pe p mânt, pe care le f cuse Domnul Dumnezeu. i

¹⁵ Lucia Wald, *Antonimele în sistemul lexical*, în *Sistemele limbii*. Redactori responsabili: Ion Coteanu i Lucia Wald, Bucure ti, Editura Academiei, 1970, p. 76.

¹⁶ Richard Sîrbu, *op. cit.*, p. 59-60.

a zis arpele c tre femeie: «Dumnezeu a zis El, oare, s nu mânca i roade din orice pom din *rai*?» Iar femeia a zis c tre arpe: «Roade din pomii *raiului* putem s mânca m; Numai din rodul pomului celui din mijlocul *raiului* ne-a zis Dumnezeu: 'S nu mânca i din el, nici s v atinge i de el, ca s nu muri i!» (Facerea 3, 1-3); „Iar când au auzit glasul Domnului Dumnezeu, Care umbla prin *rai*, în r coarea serii, s-au ascuns Adam i femeia lui de fa a Domnului Dumnezeu printre pomii *raiului*. i a strigat Domnul Dumnezeu pe Adam i i-a zis: «Adame, unde e ti?» R spus-a acesta: «Am auzit glasul T u în *rai* i m-am temut, c ci sunt gol, i m-am ascuns.»” (Facerea 3, 8-10) Conceptul de «rai» este exprimat în textul biblic i prin termenul *Eden*: „Apoi Domnul Dumnezeu a s dit o gr din în *Eden*, spre r s rit, i a pus acolo pe omul pe care-l zidise.” (Facerea 2, 8); „i din *Eden* ie ea un râu, care uda raiul, iar de acolo se împ r ea în patru bra e.” (Facerea 2, 10); „i a luat Domnul Dumnezeu pe omul pe care-l f cuse i l-a pus în gr dina cea din *Eden*, ca s-o lucreze i s-o p zeasc .” (Facerea 2, 15); „De aceea l-a scos Domnul Dumnezeu din gr dina cea din *Eden*, ca s lucreze p mântul, din care fusese luat.” (Facerea 3, 23); „i izgonind pe Adam, l-a a ezat în preajma gr dinii celei din *Eden* i a pus heruvimi i sabie de flac r vâlvâitoare, s p zeasc drumul c tre pomul vie ii.” (Facerea 3, 24).

În loc de concluzie

În încheiere, preciz m c a studia opozi iile de tip antonimic existente în terminologia religioas , precum i modul în care acestea se manifest efectiv în textul biblic se dovede te a fi un demers cu implica ii hermeneutice profunde. Opozi ia dintre «bine» i «r u», ca opozi ie logic primar , are, în planul religiei, numeroase reverbera ii, dintre care men ion m, opozi ia dintre «bun» i «r u», opozi ia dintre «via » i «moarte», opozi ia dintre «rai» i «iad», în acest fel, conceptul de «bine» fiind con inut în conceptele «bun», «via », «rai», iar conceptul de «r u» subzistând în conceptele «r u», «moarte», «iad».

Bibliografie

- Aristotel, *Organon. Categoriile*. Traducere, studiu introductiv i note de Mircea Florian, Bucure ti, Editura tiin ific , 1957.
- Biblia sau Sfânta Scriptur* . Tip rit sub îndrumarea i cu purtarea de grij a Prea Fericitului P rinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Bucure ti, Editura Institutului Biblic i de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988.
- Bidu-Vr nceanu, Angela, For scu, Narcisa, *Modele de structurare semantic cu aplica ii la limba român (polisemia, sinonimia, antonimia, câmpuri)*, Timi oara, Editura Facla, 1984.
- Bidu-Vr nceanu, Angela, For scu, Narcisa, *Cuvinte i sensuri: polisemie, sinonimie, antonimie prin exerci ii*, Bucure ti, Editura tiin ific i Enciclopedic , 1988.
- Buc , Mihai, *Dic ionar de antonime*, Bucure ti, Editura „Vox”, 1997.
- Buc , Mihai, Evseev, Ivan, *Probleme de semasiologie*, Timi oara, Editura Facla, 1976.
- Ciocârlie, Constan a, *Antonimia, structur lexico-semantic i stilistic* , Timi oara, Augusta, 1998.
- Damaschin, Ioan, Sfântul, *Dogmatica*. Traducere de pr. D. Fecioru, Bucure ti, Editura Institutului Biblic i de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1943.
- Guilbert, Louis, *Les antonymes*, în „Cahiers de lexicologie”, nr. 1, 1964, p. 29-36.
- Guiraud, Pierre, *La sémantique*, Paris, Presses Universitaires de France, 1955.
- Iliescu, Maria, *Antonimele: încercare de definire i de clasificare*, în *Probleme de lingvistic general* , vol. VII, redactori responsabili: Ion Coteanu i Lucia Wald, Bucure ti, Editura Academiei, 1977, p. 39-53.
- Îndrum ri misionare*, Bucure ti, Editura Institutului Biblic i de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986.
- Lyons, John, *Introduction to theoretical linguistics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1968.
- Lyons, John, *Semantics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1977.
- Sîrbu, Richard, *Antonimia lexical în limba român* , Timi oara, Editura Facla, 1977.
- St niloae, Dumitru, Pr. Prof. Dr., *Teologia dogmatic ortodox* , vol. 1, Bucure ti, Editura Institutului Biblic i de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1978.
- Zafiu, Rodica, *Diversitate stilistic în româna actual* , Bucure ti, Editura Universit ii din Bucure ti, 2001.
- Wald, Lucia, *Antonimele în sistemul lexical (cu exemple din limba latin)* , în vol. *Sistemele limbii*. Redactori responsabili: Ion Coteanu i Lucia Wald, Bucure ti, Editura Academiei, 1970, p. 75-84.